

شاهزاده خوشنویس قجری

۲ اسفند ۱۳۹۳ ساعت ۱۷:۴۵

ام‌سلمه مشهور به گلین خانم، دختر فتحعلی‌شاه - دومین پادشاه قاجار - از خوشنویسان بنام سده سیزدهم هجری است.

زین‌العابدین اصفهانی از جمله استادان این بانوی هنرمند ایرانی در آموزش خوشنویسی بوده است. ام سلمه در خط نسخ، مهارتی بسیار داشت. چندین اثر از او به جای مانده است که از مشهورترین آنها می‌توان به «دعای صباح» و کتاب «الدعا» اشاره کرد.

کتاب الدعاء، یکی از این دو اثر متعلق به این بانوی هنرمند است. این اثر به خط نسخ در سال ۱۲۴۳ هجری قمری روی کاغذ فُستُقی‌الوان با جلد ترمه نگاشته شده است که دعاهای صباح و گشایش در روزی پس از نماز بامداد در این نسخه خطی آمده است

اثر دیگری که از ام سلمه در کتابخانه و موزه ملی ملک به نمایش درآمده است دعای صباح است که این اثر در سال ۱۲۵۵ قمری به خط نسخ خفی و به شیوه رنگه-نویسی در صفحه‌های ۹ سطری نگارش یافته است این دو نسخه شاخص و نفیس خطی در حال حاضر در کتابخانه و موزه ملی ملک نگهداری می‌شوند.

این زن هنرمند از خوشنویسان و شاعران قرن سیزده و چهارده هجری قمری است، او یکی از دختران فتحعلی شاه قاجار از مادری اهل گرجستان به نام زیبا چهر خانم بود. ام سلمه که به گلین خانم نیز شهرت داشت در حدیقه الشعراء از او با عنوان «عصمت قاجار» نام برده شده است.

گلین خانم هنر خوشنویسی را از استادانی چون آقا زین العابدین اصفهانی و حاج علی آقا فرزند محمدعلی خان نظم الدوله فرا گرفت. او علاوه بر خوشنویسی در هنر تذهیب نیز دستی داشت. گلین خانم به عنوان یکی از زنان مطلع و نسبتاً فهیم در دربار محسوب می‌شد که به همین سبب، محل رجوع سؤالات و راهنمایی‌های شاهزادگان و کسب اطلاعات ایشان بود.

آثار مختلفی از نوشته‌های او در دست است از جمله یک جلد قرآن به خط نسخ که در سال ۱۳۰۲ هـ ق تحریر نموده و نیز مجموعه نفیسی از ادعیه و آیات قرآن مجید. وی مانند بسیاری از شاهزادگان قاجاری طبع شعر نیز داشت. البته آثاری دیگر از این بانوی خوشنویس در کتابخانه‌های کاخ گلستان، آستان قدس رضوی و آستانه‌های کربلا و نجف وجود دارد. ام سلمه قاجار، در خیل خوشنویسان از جایگاهی ممتاز برخوردار است.

گزارش های سیاحان خارجی و تذکره نویسان ایرانی از شرح حال زنان سخنور و هنرمند دوره قاجار چه در دربارها و خانواده های رجال و چه در دیگر طبقات جامعه به روشنی بیان کننده کثرت این عده است، "لیدی شل" همسر وزیر مختار انگلیس در ایران در دوره حکومت ناصرالدین شاه در این باره می نویسد: «زنان طبقه مرفه معمولاً باسواد و با شعر و ادب مملکت خویش آشنایی دارند...»

از میان زنان فرهیخته و ادب‌ور دوره قاجار می‌توان به کسان دیگری چون طاووس خانم، دلشاد و آغاجی اشاره نمود که هر سه از زنان فتحعلیشاه قاجار و اهل شعر و ادب بودند. نمونه‌هایی از اشعار آنان در کتابهای مختلف تذکره آمده استاز میان دختران فتحعلی‌آشاه نیز آسانی چون ماه تابان خانم ملقب به قمرالسلطنه و حسن جهان خانم لطیف شعر داشتند و برخی مانند عصمت، و ام سلمه که به آن اشاره شد و ضیاءالسلطنه علاوه بر شاعری هنرمند و خوشنویس نیز بودند چنان که به گفته اعتمادالسلطنه عصمت در خط نسخ استاد بود.

در دوره قاجار اغلب بانوانی که به کسب دانش روی آوردند و باسواد شدند از طبع شعر و قریحه ادبی نیز برخوردار بودند و در این زمینه آثاری از خود باقی گذاشتند. عده‌ای دیگر از زنان نیز استعداد خود را در فنون ظریفه و هنرهای زیبا به کار گرفتند و چون خوشنویسی و استنساخ قرآن از هنرهای مورد توجه این عصر بود اغلب زنان هنرمند در جرگه خوشنویسان درآمدند.

منبع: خبرگزاری مهر

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۹۶۶۱/قجری-خوشنویس-شاهزاده>